

Kijk! groep 1-2

Analyse doelen Jonge Kind
groep 1-2 (fase 1)

Oktober 2021

Verantwoording

2021 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Informatie

SLO

Postbus 502, 3800 AM Amersfoort

Telefoon (033) 4840 840

Internet: <http://jongekind.slo.nl>

E-mail: primaironderwijs@slo.nl

Inleiding

Aanbodsdoelen Jonge Kind

Op verzoek van het ministerie van OCW heeft SLO inhoudskaarten met aanbodsdoelen voor het jonge kind ontwikkeld. Ze brengen in kaart waaraan met jonge kinderen gewerkt kan worden, in de voorschoolse periode en in de eerste jaren van de basisschool. De aanbodsdoelen geven een richting waarin kinderen onderwerpen verkennen en ermee leren omgaan. Ze zijn samengesteld door SLO-specialisten op de verschillende leergebieden in samenwerking met experts en voorgelegd aan het onderwijsveld.

De inhoudskaarten met aanbodsdoelen Jonge Kind helpen pedagogisch medewerkers en leerkrachten om te komen tot een beredeneerd aanbod voor alle ontwikkelingsgebieden. Het doel is het inhoudelijk repertoire van de professionals te vergroten en versterken om zo een kwalitatief hoog aanbod aan jonge kinderen te bieden.

Volgsystemen Jonge Kind

Om de ontwikkeling van peuters en kleuters te volgen, te stimuleren en te registreren zijn er diverse kindvolgsystemen op de markt. Deze volgsystemen kunnen pedagogisch medewerkers en leerkrachten helpen bij het maken van inhoudelijk verantwoorde keuzes in het aanbod aan het jonge kind. Een aanbod dat zowel passend is voor kinderen met een achterstand als voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong.

Analyses van volgsystemen Jonge Kind

Sinds 2013 analyseert SLO in hoeverre de aanbodsdoelen vóórkomen in (veel gebruikte) volgsystemen Jonge Kind. Dit ook in opdracht van het ministerie van OCW. Bij deze analyses richt SLO zich op de doelen voor taal, rekenen-wiskunde, sociaal-emotioneel en bewegingsonderwijs zoals die op de inhoudskaarten staan beschreven. SLO wil met de analyse een objectief beeld geven. Daarom wordt elk volgsysteem steeds door meerdere analisten met een onderwijsachtergrond bekeken, voordat wordt bepaald of een doel aanwezig, niet aanwezig of deels aanwezig is. Dat betekent overigens niet dat een volgsysteem niet voldoet als doelen ontbreken: er kan door de uitgever bewust voor gekozen zijn om bepaalde doelen wel of niet op te nemen (zie reactie uitgever).

Analyserapportage per volgsysteem Jonge Kind

De analyserapportage vermeldt welke SLO-doelen Jonge kind wel en niet in beeld gebracht worden door het volgsysteem en kan daarmee behulpzaam zijn voor pedagogisch medewerkers en leerkrachten bij het kiezen van een volgsysteem dat past bij de eigen situatie.

Iedere rapportage bestaat uit drie delen. In het eerste deel geeft de uitgever een reactie op de uitgevoerde analyse en op de rapportage van de analyse. Het tweede deel is een objectieve beschrijving van het volgsysteem. In het derde deel worden de analyseresultaten in tabelvorm weergegeven met een eventuele toelichting op de analyseresultaten.

Alle analyserapportages worden op dezelfde wijze weergegeven en worden gepresenteerd op de website Jonge Kind van SLO (<http://jongekind.slo.nl>).

DEEL 1: Kijk! groep 1-2

Reactie van de uitgever

Hier bieden we de uitgever de mogelijkheid om een reactie te geven op de uitgevoerde analyse(s) en op de rapportage van de analyse(s).

KIJK! is meer dan ontwikkeling volgen en méér dan een instrument. KIJK! is een werkwijze die uitgaat van hoe jonge kinderen zich ontwikkelen. Dat wil zeggen: hoe het brein van jonge kinderen zich ontwikkelt. De werkwijze bestaat uit observeren van ontwikkeling, registreren van de ontwikkeling en op basis daarvan bepalen op welke doelen je aanbod gericht moet zijn. Observeren van ontwikkeling is iets anders dan 'afvinken' van doelen. Bij observeren van ontwikkeling kijk je naar hoe kinderen zich gedragen, welke vaardigheden ze je laten zien, wat ze je vertellen tijdens en in alledaagse situatie, routines, en spel.

In het KIJK! deel over observeren van ontwikkeling (handleiding KIJK! 1-2 en de digitale applicatie KIJK! registratie), zijn de ontwikkelingslijnen gebaseerd op de ontwikkelingspsychologie. Als je observeert zie je *ontwikkeling*, geen doelen. In het KIJK! deel waar de registratie van de ontwikkeling wordt gekoppeld aan de doelen (KIJK! Kies Doe voor kleuters en de digitale applicatie Beredeneerd Aanbod), zijn de SLO doelen uitgangspunt en gekoppeld aan de ontwikkelingsniveaus. Hier gaat het immers om het plannen en organiseren van *doelgericht* aanbod en handelen. Dát moet de stimulans geven om tot ontwikkeling te komen.

KIJK! is altijd in ontwikkeling. Dat betekent dat als vanuit de actualiteit (vanuit SLO, inspectie) of onderzoek noodzakelijke, inhoudelijke aanpassingen nodig zijn, we altijd kijken hoe we dat kunnen verwerken. Het digitale instrument ondersteunt de KIJK! werkwijze en ondergaat zeer regelmatig aanpassingen die altijd gericht zijn op nóg gebruiksvriendelijker, nóg meer ondersteunend aan het werken in de groep.

Taal	In deze analyse is o.a. gekeken of de SLO doelen onderdeel uitmaken van KIJK!. De ontwikkelingslijnen beschrijven het verloop van de ontwikkeling vanuit de ontwikkelingspsychologie en vanuit de rijping van het brein. De doelen beschrijven de leerlijnen, die opgenomen zijn in KIJK! Kies Doe en in de module Beredeneerd Aanbod. In deze laatste twee onderdelen vindt de koppeling plaats tussen ontwikkeling en leren en zijn de doelen terug te vinden.
Rekenen-wiskunde	
Sociaal-emotionele ontwikkeling	
Bewegingsonderwijs	

DEEL 2: Kijk! groep 1-2

Beschrijving

Titel	<i>Kijk! Groep 1-2</i> <i>Observeren, registreren en stimuleren van de ontwikkeling bij kleuters</i>
Auteur(s)	Ab van den Bosch; Liesbeth van Waas; Maartje Weterings;
Uitgever	Bazalt
Jaar van uitgave	2005-2021
Doelgroep	Kinderen in de leeftijd van drieënhalf jaar tot zeven jaar (groep 1 en 2 van de basisschool).
Samenstelling van het volgsysteem	<i>Kijk!</i> is zowel op digitaal (webbased) als op papier verkrijgbaar. Het werken met de digitale module wordt als standaard aangeboden. Van de digitale module zijn twee versies leverbaar: de module <i>KIJK! voor groep 1-2</i> of de module <i>KIJK! 0-7 jarigen</i>. Hierin zijn alle papieren uitgaven geïntegreerd. Aanvullend zijn de modules <i>Beredeneerd Aanbod</i>, <i>Monitor</i> (monitoren op schoolniveau) en <i>Kijk! Monitoring</i> (monitoren op bestuursniveau) verkrijgbaar. De papieren versie <i>Kijk! Groep 1-2</i> bestaat uit: een cassette met een handleiding, een Volgboekje en de uitgave <i>Kijk! Ouders</i>. Afzonderlijk en aanvullend leverbaar zijn <i>Kijk Kies Doe voor kleuters</i> en <i>Compact & rijk</i>.
Doorgaande lijn	<i>Kijk! Groep 1-2</i> is onderdeel van een doorgaande lijn van observatie-instrumenten, die loopt van 0 tot 13 jaar. <i>Kijk! 1-2</i> sluit direct aan bij <i>Kijk! 0-4 jaar</i> en wordt in de module <i>0-7 jaar</i> als één geheel aangeboden.
Geanalyseerde onderdelen	Er is gekeken naar alle ontwikkelingslijnen die relevant zijn voor taal, rekenen, sociaal-emotionele ontwikkeling en bewegingsonderwijs. Daarnaast is gekeken naar de doelen die in de module <i>Beredeneerd aanbod</i> aan de orde komen.
Uitgangspunten en doelstellingen van het volgsysteem	"<i>KIJK!</i> is een werkwijze waarmee we de ontwikkeling van jonge kinderen observeren, volgen en stimuleren in situaties die voor kinderen natuurlijk en betekenisvol zijn. • Bij de observatie staan welbevinden en betrokkenheid van kinderen centraal. • Kijken naar kinderen is het vertrekpunt voor alle verdere activiteiten in de groep; het biedt houvast om de ontwikkeling van kinderen gericht te stimuleren.

	• U kijkt naar wat kinderen bezighoudt, bij voorkeur tijdens zelfgekozen activiteiten. • De ontwikkelingslijnen geven structuur aan het kijken naar kinderen. • Kijk! geeft een beeld van de totale ontwikkeling van kinderen. • Kijk! is gebaseerd op de belangrijke principes van de werking van het brein.”
Korte beschrijving van visie op het jonge kind zoals aangegeven in het volgsysteem	“Het gaat om het aanboren van ontwikkelingspotentieel van het kind waarbij u als leraar een belangrijke rol speelt. Niet in de zin van het aanbieden van vastomlijnde programma’s, maar door uitdagende situaties en dus kansen te creëren en het kind uit te dagen tot allerlei vormen van spel. Want spelen is voor het jonge kind immers een vorm van bezig zijn die van nature bij hem past. Op die manier biedt u het kind de mogelijkheid om zijn talenten te laten zien en zich verder te ontwikkelen.”
Inhoud	Observatie-instrument gericht op het volgen van de ontwikkeling van kinderen in groep 1 en 2 van de basisschool. Het systeem kan volgens de auteurs voor verschillende doeleinden gebruikt worden: • ontwikkelingsvolgsysteem gedurende de periode van 3,5 tot 7 jaar; • signaleren van ontwikkelingsachterstand of –voorsprong; • hulpmiddel bij het voeren van gesprekken met o.a. ouders en collega’s; • handelingsgericht werken (kiezen van geschikte activiteiten voor een kind of groep). • Het observatie-instrument richt zich op meerdere ontwikkelingslijnen: omgaan met zichzelf/zelfbeeld, relatie met volwassenen, relatie met anderen (kinderen), spelontwikkeling, taakgerichtheid en zelfstandigheid, grote motoriek, kleine motoriek, tekenontwikkeling, visuele waarneming, auditieve waarneming, spraak-taalontwikkeling, geletterdheid, lichaamsoriëntatie, ruimtelijke oriëntatie, tijdsoriëntatie, gecijferdheid, cognitieve ontwikkeling/logisch denken. De observatie van basissenmerken, betrokkenheid en risicofactoren staat centraal. Door ook te kijken naar deze basissenmerken (vrij zijn van emotionele belemmeringen, nieuwsgierig en ondernemend zijn, zelfvertrouwen hebben), de betrokkenheid en de risicofactoren (impulsiviteit, passiviteit, slechte selectieve aandacht, gebrekkige analyse en structurering, geringe wendbaarheid, grote vermoeidheid) ontstaat een compleet beeld van de ontwikkeling.

	Elke lijn is opgedeeld in zeven fasen, gekoppeld aan de verschillende leeftijden (telkens een half jaar). De leerkracht geeft op basis van observatie aan in welke ontwikkelingsfase een kind zich bevindt. In de handleiding wordt verder in afzonderlijke hoofdstukken ingegaan op het observeren, het analyseren van de <i>Kijk!</i>-rapporten, het plannen van een beredeneerd onderwijsaanbod (aandachtspunten voor het kiezen van een aanpak), het handelingsgericht werken met <i>Kijk!</i>, het dieper kijken naar kinderen met risico op dyslexie en kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong. Het laatste hoofdstuk gaat in op statistische gegevens omtrent validiteit en normering.
Aspecten taalontwikkeling	Bij spraak-taalontwikkeling (mondelinge taal) wordt ingegaan op woord- en zinsbouw, articulatie, woordenschat en het vertellen van een verhaal. De module <i>Beredeneerd aanbod</i> onderscheidt bij mondelinge taal ook in op luisteren, gesprekken voeren, mening uiten en taalbeschouwing. Bij geletterdheid wordt bij de ontwikkelingsfasen onder meer aandacht besteed aan: belangstelling voor boeken, relatie tussen gesproken en geschreven taal, letters en klank-tekenkoppeling, lezen en schrijven. <i>Beredeneerd aanbod</i> bevat ook doelen voor leesplezier. In de ontwikkelingslijnen auditieve waarneming en de visuele waarneming komen ook taalaspecten aan de orde.
Aspecten rekenontwikkeling	In een aantal ontwikkelingslijnen is aandacht voor de rekenontwikkeling. Bij de ontwikkelingslijn gecijferdheid komen aspecten van omgaan met de telrij, hoeveelheden en getallen aan de orde. Bij cognitieve ontwikkeling/logisch denken komen rekenaspecten rond ordenen, meten, begrippen als meer/minder en tegenstellingen aanbod. Bij lichaamsoriëntatie is aandacht voor meetkundige aspecten. Bij ruimtelijke oriëntatie komen ruimtelijke relaties en begrippen voor. En bij tijdsoriëntatie wordt kennis van tijdsbegrippen, dagindelingen, seizoenen e.d. geobserveerd.
Aspecten sociaal-emotionele ontwikkeling	Er zijn vijf ontwikkelingslijnen die in meer of mindere mate ingaan op de sociaal-emotionele ontwikkeling: omgaan met zichzelf/zelfbeeld, relatie met volwassenen (met name leerkrachten), relatie met andere kinderen, spelontwikkeling en zelfstandigheid/taakgerichtheid. Daarnaast komen ook bij de basiskenmerken en risicofactoren sociaal-emotionele aspecten aan de orde. Zie bij het onderdeel 'inhoud'.

Aspecten bewegingsonderwijs	Doelen rond bewegingsonderwijs komen aan de orde bij de ontwikkelingslijn grote motoriek. Deze lijn is, net als kleine motoriek en tekenontwikkeling, onderdeel van het domein motoriek.
Werkwijze	De leerkracht houdt gedurende een langere periode de observaties bij in het digitale dagboek (tijdens dagelijkse activiteiten). Op basis daarvan wordt de ontwikkeling geregistreerd. Dit gebeurt twee keer per jaar, zowel voor de basisgegevens (basissenmerken, betrokkenheid en risicofactoren) als voor de specifieke ontwikkelingslijnen. Registratie en observatie kunnen eventueel ook op papier genoteerd worden in het volgboekje of dagboekje. Bij de ontwikkelingslijnen worden zeven fasen van een half jaar onderscheiden (van 3.6 tot 7 jaar). Kenmerken van de fase worden opgesomd. Binnen een fase wordt een driepuntsschaal gegeven om het niveau van de ontwikkeling aan te geven. Bij elke observatiemoment wordt met een andere kleur de ontwikkelingslijn ingekleurd: in welke fase bevindt het kind zich en op welk niveau). Ook wordt de kalenderleeftijd van het kind op het moment van observeren genoteerd. Hierdoor wordt duidelijk hoe de ontwikkeling van het kind verloopt en hoe het zich verhoudt t.o.v. de 'gemiddelde' ontwikkeling. Bij elke ontwikkelingslijn is ruimte voor 'vrije' notaties. Bij de basissenmerken is er keuze tussen een globale aanpak (vierpuntschaal van ++ tot --) en een gedetailleerde aanpak waarbij alle kenmerken afzonderlijk bekeken worden. De gedetailleerde aanpak is bedoeld voor kinderen bij wie men niet direct aan kan geven of de basissenmerken voldoende zijn of voor wie de leerkracht wil weten op welk onderdeel van de basissenmerken het kind specifieke behoeften heeft. De betrokkenheid wordt bepaald aan de hand van vijf schaalwaarden. Bij de registratie van risicofactoren (alleen bij kinderen waarvan men vermoeden heeft van risicofactoren) wordt een checklist gebruikt.
Aanwijzingen voor registratie	Bij de basissenmerken en de betrokkenheid worden in de handleiding beknopte aanwijzingen gegeven voor het bepalen van het niveau. Bij de beoordeling van eventueel aanwezige risicofactoren kan gebruik worden gemaakt van een gedetailleerde checklist. Bij de ontwikkelingslijnen moet de leerkracht zelf inschatting maken op basis van de gedane observaties en deze vergelijken met de kenmerken die bij de verschillende fasen worden gegeven (zowel in de mijlpalen als in de handleiding). In de handleiding worden alle fasen uitgebreider en met voorbeelden omschreven. Ook staat vermeld wat geschikte observatiesituaties zijn.

Aanwijzingen voor hulp bij gesignaleerde problemen	In het hoofdstuk 'Plannen van een beredeneerd onderwijsaanbod' wordt een lijst gegeven met tien mogelijke hulpvragen. Bijvoorbeeld: vooral behoefte hebben aan duidelijkheid, ordening en structuur; vooral behoefte hebben aan bemoediging en (re-)motivatie; vooral behoefte hebben aan extra aandacht voor de taalontwikkeling. Bij elke vraag worden aandachtspunten en voorbeelden van activiteiten en gedrag van de leerkracht gegeven. In het hoofdstuk '<i>Kijk!</i> en handelingsgericht werken' wordt ingegaan op het maken van een plan van aanpak voor een individueel kind of voor een hele groep. De werkwijze hierbij is geïnspireerd op het handelingsgericht werken. Als input wordt de analyse van de <i>Kijk!</i>-rapporten gebruikt. In hoofdstuk 4 worden hiervoor aanwijzingen gegeven. In de bijlagen zijn drie aanvullende checklists opgenomen: NT2-lijsten; signalen vroegonderkenning dyslexie; signalen van een ontwikkelingsvoorsprong. Als aanvulling op <i>Kijk!</i> is de module <i>Beredeneerd Aanbod</i> verkrijgbaar. Deze bestaat uit twee onderdelen: groepsoverzicht en groepsplan/themaplan. In module wordt de ontwikkeling gekoppeld aan de (SLO)doelen.
Opmerkingen	• Met de aanvullende en afzonderlijk verkrijgbare module <i>KIJK! Monitor</i> verwerkt de leerkracht de registraties uit <i>KIJK!</i> tot dwarsdoorsnedes en trendanalyses. De ontwikkeling van de groepen (kinderen) over langere termijn wordt gemonitord en kinderen met een VVE-indicatie kunnen apart gevolgd en vergeleken worden. • De afzonderlijk leverbare en aanvullende uitgave <i>Kijk Kies Doe voor kleuters</i> biedt een keuze aan stimulerende activiteiten waarmee leerkrachten een betekenisvol en beredeneerd onderwijsaanbod samenstellen. Kijken naar kinderen is het uitgangspunt: op basis van waarnemingen worden keuzes gemaakt. De basis is hierbij de cyclus: waarnemen, begrijpen, plannen en realiseren van handelingsgericht werken. Ook zijn voorbeelden van groepsoverzichten en groepsplannen opgenomen. De gehanteerde tussendoelen komen overeen met de SLO-doelen voor het jonge kind en zijn gekoppeld aan de verschillende ontwikkelingslijnen van <i>Kijk!</i> • Voor het goed kunnen implementeren van het pakket is een scholing verzorgd door opgeleide <i>Kijk!</i> trainers noodzakelijk. De uitgever geeft aan dat voorkomen moet worden dat <i>Kijk!</i> als afvinkinstrument wordt gebruikt. Het systeem dient een plek te krijgen in de cyclische werkwijze van het handelingsgericht werken. Er is ook training in de praktijk (<i>Kijk! in de praktijk</i>)

	beschikbaar waarbij leerkrachten op de werkvloer ondersteuning krijgen. • Voor onderwijs aan jonge kinderen met een ontwikkelvoorsprong is <i>Compact & rijk</i> verkrijgbaar. In deze uitgave staan 45 uitgewerkte activiteiten.
--	--

DEEL 3: Kijk! groep 1-2

Tabel met analyseresultaten op SLO-doelen

Legenda:

■	=	aanwezig
▣	=	gedeeltelijk aanwezig
□	=	niet aanwezig
n.v.t.	=	niet van toepassing

Een deel van de inhouden/doelen komen niet aan de orde bij *Kijk! Observatie en registratie* maar wel in de tussendoelen die geformuleerd zijn bij de module *Kijk! Beredeneerd aanbod*. Dit wordt aangegeven met een *.

Taal

(INHOUDSKAART AUGUSTUS 2020)

Mondelinge taalvaardigheid		
Woordenschat en woordgebruik	uitbreiden van de receptieve woordenschat	■
	uitbreiden van de productieve woordenschat	■
	passende woorden gebruiken voor concrete zaken/schoolse omgang en onbekende woorden omschrijven (met woorden labelen van personen, dingen en plaatsen)	■
	verschillende en nieuwe woorden kiezen en gebruiken (betekenisuitbreiding, semantiek)	■
	(nieuwe) woorden vormen (morfologie)	■
Spoken	voorbereiden van de spreektaak (inhoud en aanpak) met hulp	▣
	reflecteren (met hulp) op uitvoering van de spreektaak	□
	vertellen voor een vertrouwd publiek (een monoloog houden): – uitleg geven – vertellen of navertellen van een verhaal – vertellen over een gebeurtenis of eigen ervaring	■
	blijven bij het gekozen onderwerp	■

	gebruiken van eenvoudige signaalwoorden voor samenhang in een verhaal	■
	tekst voorzien van een eenvoudige structuur (chronologie, opsomming) (groep 3!)	■
	in aanraking komen met verschillende spreekdoelen en (met hulp) kiezen van een spreekdoel uit gegeven doelen	☐
	waarnemen van signalen van bekende luisteraars	■
	reageren op signalen van bekende luisteraars en aanpassen van de inhoud aan de groep	■*
	verstaanbaar uitspreken van klinkers en medeklinkers	■
	vloeiend en verstaanbaar spreken voor bekenden en eenvoudige intonatie gebruiken waarbij pauzes, aarzelingen, herformuleringen mogen voorkomen	■
	klanken vormen met het Nederlandse klanksysteem (fonologie)	■
	zinnen vormen (syntaxis)	■
	gebruiken van gebaren en mimiek om boodschappen te ondersteunen	☐
	vertellen aan de hand van (zelf meegenomen) materiaal	☐
Toelichting Het voorbereiden op de inhoud van de spreektaak komt aan de orde bij: 'verwerkt informatie en brengt verslag uit'. Het voorbereiden op de aanpak is niet aangetroffen.		
Luisteren	(met hulp) oriënteren op de uitvoering van de luistertaak	■
	(met hulp) inzetten van luisterstrategieën	■
	(met hulp) reflecteren op de uitvoering van de luistertaak	☐
	bewust worden van verschillende luisterdoelen	☐
	oefenen met afstemmen van manier van luisteren op doel	☐

	(met hulp) inzetten van luisterstrategieën zoals het stellen van begripsvragen (precies luisteren)	■
	luisteren naar en begrijpen van uitleg over activiteiten en taken	■
	luisteren naar en begrijpen van instructies	■
	luisteren naar en begrijpen van prentenboeken, verhalen, liedjes, gedichten, (toneel)voorstellingen, belevenissen van volwassene of kind, informatie over concrete onderwerpen	■
	luisteren naar en begrijpen van de mening van anderen	■*
	luisteren en begrijpen van gesproken tekst op radio, tv en internet	■*
	benoemen van thema/onderwerp van gesproken tekst (relateren aan eigen kennis en ervaring; betekenis afleiden uit intonatie en stemgebruik)	□
	herkennen van persoon, plaats, gebeurtenis, in gesproken tekst	■
	weglaten van onbelangrijke details bij het weergeven van een inhoudselement	□
	(met hulp) vormen van eigen mening over (een inhoudselement van) een gesproken tekst	■
Toelichting <i>Kijk! Observatie: Het luisteren naar anderen en het samenvatten van wat de ander zegt komt aan de orde. Er wordt niet specifiek ingegaan op meningen van anderen.</i>		
Gesprekken voeren	(met hulp) oriënteren voorafgaand aan het gesprek op onderwerp en elementaire gespreksregels	□
	(met hulp) productief gebruiken van aangeboden woorden tijdens gesprekken	■
	(met hulp) reflecteren op eigen bijdrage aan het gesprek	□
	deelnemen aan geplande en ongeplande gesprekken: – om informatie uit te wisselen	■

	– voor discussie en overleg	
	kennismaken met verschillende gesprekssoorten met bijbehorende doelen	■*
	kennismaken met en gebruiken van elementaire gespreksregels	■
	blijven bij het gespreksonderwerp	☐
	gebruiken van gebaren en mimiek om gespreksbijdragen te ondersteunen	☐
	reageren op elkaar, vragen stellen en beantwoorden	■*
	(met hulp) signaleren wanneer regels voor beurtwisseling overtreden worden	■*
	in aanraking komen met verschillende gesprekspartners	☐
	bewust worden van omgangstaal	☐
Toelichting Het voorafgaand oriënteren op de inhoud van het gesprek komt niet aan de orde; gespreksregels wel.		

Taalbeschouwing		
	gesprekken voeren over taal en taalgebruik (reflecteren op taal en verbeteren van taalgebruik)	■*
	kennismaken met en gebruiken van taalbegrippen	☐
Toelichting -		

Aanvankelijk lezen		
Leesplezier en leesmotivatie	ontwikkelen van leesplezier vanuit een rijke leesomgeving: – plezier in voorgelezen worden – plezier in zelf (kunnen) lezen en zelf (kunnen) voorlezen	■
	meeleven met personages in een op de leeftijd afgestemd boek	■
	uitten van gevoelens/mening over een voorgelezen verhaal of rijmpje	■
	zich inleven in alledaagse onderwerpen (aansluiten bij de leefwereld en bij onderwerpen die verder afstaan van het kind)	■
Toelichting -		
Oriëntatie op verhaal en tekst	kennismaken met diverse soorten teksten: – verhalende teksten, vooral expressief – poëzie, simpele rijmpjes, versjes en liedjes die vooral vormvast zijn – informatieve teksten – instructieve teksten – betogende teksten	■*
Toelichting • <i>Bij de ontwikkelingslijn geletterdheid komt het observatiepunt 'toont gevarieerde interesse voor boeken'. Dit wordt niet verder gespecificeerd naar diverse soorten teksten. Verhalen en rijmpjes komen bij andere observatiepunten expliciet aan de orde. Bij Beredeneerd aanbod komen ook verslagen en informatieve teksten voor.</i>		

Fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	spelen met klanken (fonemen) en symbolen , woorden verklanken	■
	ontdekken van het alfabetisch principe (in een speelse context)	■
	deelnemen aan woord- en klankspelletjes	■
	ontdekken dat letters met klanken corresponderen	■
	herkennen en gebruiken van rijmwoorden	■
	ontdekken van de structuur van taal (tekst, zin, woord)	■*
Toelichting -		
Voorbereidend lezen	ontwikkelen van kennis over de functies van lezen	■
	bekijken en lezen van (beeld-)tekst om informatie op te doen	■
	onderscheiden van de hoofdcomponenten van een verhaal (wie, wat, waar, wanneer)	■
	herkennen en onderscheiden van fictie en van non-fictie: – fantasieverhalen en realistische verhalen – sprookjes	☐
	benoemen van het onderwerp en verbinding leggen tussen onderwerp, gebeurtenissen, personen in een verhaal en de eigen werkelijkheid	☐
	ervaren van verschillende emoties in een verhaal	■
	(met hulp) begrijpen van informatieve prentenboeken	■*
	herkennen en begrijpen van signaalwoorden die chronologische volgorde of vraag-antwoord structuur aangeven	☐
	zelfstandig begrijpen van een eenvoudige tekst door het onderwerp en enkele kenmerken te benoemen en de titel te interpreteren	☐
	reageren op tekst met blijk van herkenning, waardering en eigen mening	■

	geven van eigen mening over een verhaal, versje of liedje	■
	ontdekken welke onderwerpen men leuk of niet leuk/saai vindt om over te lezen	■*
	naspelen of navertellen van een voorgelezen verhaal (met of zonder illustraties)	■
Toelichting -		

Aanvankelijk schrijven		
Oriëntatie op geschreven taal	ontwikkelen van kennis van de functies van schrijven	■
	ontdekken van het verschil tussen gesproken taal en geschreven taal	■
	ontdekken van het verschil tussen 'schrijven' en 'lezen'	■
Toelichting -		
Voorbereidend schrijven	spelen met lettertekens (benoemen en schrijven)	■
	verkennen van schrijven (krabbels, eigen naam en woorden) – vooral via tekenen, krabbelen, letterachtige vormen, letter-/tekenreeksen, spontane spelling en ook naschrijven, nastempelen en typen op de computer	■
	vertellen wat gebruikte tekens in eigen schrift betekenen	■
	ervaring opdoen met schrijven van woorden: – losse woorden – korte (2-woords)zinnen	■
	tekenen en versieren van woorden	□
Toelichting -		

GETALLEN: Getalbegrip		
Telrij (tot tenminste 20)	de telrij opzeggen (akoestisch tellen), de structuur van de telrij verkennen en zo ver mogelijk tellen	■
	doortellen en teruggtellen vanaf willekeurige getallen	■
	omgaan met begrippen rond de telrij zoals verder, door, terug, naast, tussenin	■
	omgaan met rangtelwoorden zoals eerste, tweede... tiende, zover als je kunt; en verkennen wanneer je die gebruikt	■
	vergelijken en ordenen van getallen in de telrij en verkennen of ze ver of dicht bij elkaar in de buurt liggen	■
	tellen met sprongen (2, 5, 10)	■*
	redeneren over de telrij in passende probleem- en conflictsituaties	■
Toelichting -		
Hoeveelheden (tot tenminste 20)	tellen van hoeveelheden (resultatief tellen) en de regels van het tellen leren	■
	schatten van hoeveelheden	■*
	vergelijken en ordenen van hoeveelheden maar ook van grotere hoeveelheden zonder precies tellen	■
	omgaan met begrippen rond hoeveelheden zoals meer/minder, meeste/minste, evenveel, weinig/veel, alles/niets, ongeveer, hoeveel	■
	handig organiseren van hoeveelheden door structureren, groeperen, op een rijtje leggen	■
	(her)kennen van getalbeelden	■
	verkort tellen	■
	representeren van hoeveelheden	■

	splitsen en samenvoegen van kleine hoeveelheden	■
	redeneren over hoeveelheden in passende probleem- en conflictsituaties	■
Toelichting -		
Getallen (tot tenminste 20)	herkennen, lezen en schrijven van cijfers en getallen en verkennen van grotere getallen	■
	omgaan met begrippen rond getallen zoals groter, kleiner, grootste, kleinste, gelijk	■
	oefenen met de vaste volgorde van getallen in de getallenrij	■
	vergelijken en ordenen van getallen in de getallenrij	■
	onderzoeken van getalrelaties zoals buurgetallen, groot of klein verschil	■*
	verkennen van de verschillende betekenissen en functies van getallen	■*
	redeneren over getallen in passende probleem- en conflictsituaties	■
Toelichting -		
Relaties tussen telrij, hoeveelheden en getallen (tot tenminste 20)	koppelen van telwoorden, nummers, hoeveelheden en getallen	■
	flexibel omgaan met de relatie tussen telrij, hoeveelheden en getallen	■
	nadenken over 'nul' als getal en als hoeveelheid	■

GETALLEN: Bewerkingen		
Optellen en aftrekken met hele getallen (tot tenminste 20)	handelend optellen, aftrekken en splitsen van hoeveelheden	■
	handelend omgaan met begrippen rond optellen, aftrekken en splitsen zoals erbij tellen, weghalen, erbij, nog eentje, eraf, weg, samen, over	■
	handelend optellen en aftrekken in de context van de telrij	■
	probleemoplossen, kritisch denken en redeneren over optellen, bij elkaar tellen, aftrekken, splitsen met hoeveelheden in betekenisvolle situaties	■
Toelichting -		
Vermenigvuldigen en delen met hele getallen (tot tenminste 20)	handelend uitdelen en verdelen van hoeveelheden maar ook met grote hoeveelheden waarbij het om de handeling gaat	■*
	handelend omgaan met begrippen rond delen zoals eerlijk, oneerlijk, delen, verdelen, over, evenveel	■*
	redeneren over uitdelen en verdelen van hoeveelheden in passende probleem- en conflictsituaties	■*
Toelichting -		

Verhoudingen		
-	verhoudingsgewijs vergelijken en ordenen (bijv. als je groter wordt, moeten je kleren ook groter zijn)	☐
	verkennen van getalsmatige verhoudingen (bijv. bij een bakrecept: voor één cake zijn 2 eieren nodig, voor 2 cakes zijn ... eieren nodig)	☐
	redeneren over (kwalitatieve) verhoudingen in passende probleem- en conflictsituaties	☐
Toelichting -		

Verbanden		
-	gebruiken van staafdiagrammen om hoeveelheden en informatie te ordenen en te vergelijken	■*
	construeren van een beelddiagram of staafdiagram	■*
	aflezen van informatie uit grafische voorstellingen (beelddiagram, staafdiagram)	■*
	lezen van een betekenisvolle passende tabel zoals een dag- en weekplanning van de eigen groep	■*
Toelichting -		

METEN EN MEETKUNDE: Meten		
Lengte en omtrek	ontdekken en ervaren van het meten van lengte en omtrek	■*
	omgaan met 'lengte' en 'omtrek' en begrippen rond lengte en omtrek	■*
	omgaan met tegenstellingen tussen begrippen rond lengte en omtrek	■*

	vergelijken en ordenen op lengte en omtrek	■*
	meten met informele instrumenten en maten waarmee je lengte kunt uitdrukken	■*
	verkennen en meten van maten van het eigen lichaam	■*
	redeneren over lengte en omtrek in passende probleem- en conflictsituaties	■*
Toelichting Lengte komt ook bij Kijk! observatie en registratie aan de orde; omtrek niet.		
Oppervlakte	ontdekken en ervaren van het meten van oppervlakte	■*
	omgaan met 'oppervlakte' en begrippen rond oppervlakte	■*
	omgaan met tegenstellingen tussen begrippen rond oppervlakte	■*
	vergelijken en ordenen naar oppervlakte	■*
Toelichting -		
Inhoud	ontdekken en ervaren van het meten van inhoud	■
	omgaan met begrippen rond inhoud	■
	omgaan met tegenstellingen tussen begrippen rond inhoud	■
	vergelijken en ordenen op inhoud	■
	meten met informele instrumenten en maten waarmee je inhoud kunt uitdrukken (blokken, bekers, flessen)	■*
	redeneren over inhouden in passende probleem- en conflictsituaties	■*
Toelichting -		
Temperatuur	verkennen en ervaren van de begrippen warm en koud in verschillende situaties	■

Toelichting -		
Gewicht	ontdekken en ervaren wat 'wegen' inhoudt	■
	omgaan met begrippen rond gewicht	■
	omgaan met tegenstellingen tussen begrippen rond gewicht	■
	vergelijken en ordenen op gewicht	■
	meten met informele 'weeginstrumenten' zoals met wip, balans en handen	■*
	redeneren over wegen en gewichten in passende probleem- en conflictsituaties	■
Toelichting -		
Tijd	omgaan met begrippen rond tijdsindeling zoals namen van de dagen van de week, delen van de dag, seizoenen en namen van de maanden	■
	omgaan met begrippen rond tijdsaanduiding	■
	omgaan met dagritme, weekritme en jaarritme en cyclische tijdsaanduidingen	■
	plaatsen van gebeurtenissen in tijdsvolgorde	■
	verkennen van diverse analoge en digitale klokken en de functie van een klok	■
	aflezen van tijd (hele uren) zowel op een analoge als een digitale klok	■*
	gebruiken van eenvoudige kalenders	■
	meten van tijd met (informele) tijdmeters	■*
	tijd beleven	■
	redeneren over tijd in passende probleem- en conflictsituaties	■

Toelichting <i>In Kijk! Observatie en registratie komt het aflezen van analoge klokken wel voor maar digitale klokken niet.</i>		
Geld	ontdekken dat er munten en geldbiljetten zijn met verschillende waarden	■
	omgaan met begrippen rond geld	■
	verkennen van de rol van geld bij kopen, verkopen en betalen zoals met munten en met pinpas	■
	eenvoudige geldbedragen samenstellen in hele euro's	■
	redeneren over geld in passende probleem- en conflictsituaties	■*
Toelichting -		

METEN EN MEETKUNDE: Meetkunde		
Oriënteren in de ruimte	omgaan met meetkundige begrippen	■
	onderzoeken en omschrijven van de plaats van voorwerpen in de ruimte t.o.v. van elkaar en t.o.v. jezelf	■
	werken met eenvoudige tekeningen, bouwplaten en plattegronden	■
	onderzoeken wat wel en niet zichtbaar is vanuit bepaalde standpunten	■
	onderzoeken en ontwerpen van eenvoudige 'routes'	■
	redeneren over 'oriënteren in de ruimte' in passende probleem- en conflictsituaties	■*
Toelichting -		
Construeren	omgaan met begrippen rond construeren	■
	construeren van ruimtelijke figuren met vrij en meetkundig constructiemateriaal	■

	voortzetten en zelf ontwerpen van ketting- en mozaïekpatronen	■
	nabouwen van een voorbeeld/foto/stappenplan met passend constructiemateriaal	■
	construeren met papier (vouwen, navouwen, knippen, bouwen) en op papier (patronen ontwerpen)	■*
	redeneren over eenvoudige meetkundige problemen rond construeren	■*
Toelichting -		
Opereren met vormen en figuren	sorteren van voorwerpen op basis van één of meer kenmerken	■
	verschillen onderzoeken en benoemen tussen driedimensionale figuren en daarbij behorende tweedimensionale figuren	■*
	onderscheiden en onderzoeken van meetkundige vormen	■
	experimenteren met vormen en figuren in spiegels en spiegeleffecten	■*
	spelen met licht en schaduw van vormen en figuren in zon of zaklamp	■*
	redeneren over 'opereren met vormen en figuren' in passende probleem- en conflictsituaties	□
Toelichting -		

Sociaal-emotionele ontwikkeling

(INHOUDSKAART MAART 2017)

Omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen		
Leren omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen van jezelf	kennis hebben van jezelf	■
	ontwikkelen van zelfvertrouwen	■
	verschillen en overeenkomsten ervaren tussen zichzelf en anderen	■
	(her)kennen van eigen emoties en gevoelens	■
	gevoelens onder woorden brengen	■
	beheersen van eigen gevoelens	■
	inschatten van eigen gevoelens, gedachten en motieven	■
	bewust omgaan met eigen gevoelens, wensen, en opvattingen en deze voor anderen begrijpelijk kunnen uiten	■
	omgaan met kritiek en weigeren	■
Toelichting Doelen komen deels aan de orde bij de ontwikkelingslijn sociaal-emotionele ontwikkeling en deels bij de basiskenmerken.		
Leren omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen van anderen	kennis hebben van de ander	■
	(her)kennen en kunnen interpreteren van emoties en gevoelens van anderen	■
	inschatten van andermans gevoelens, gedachten, motieven	■
	ontdekken dat er verschillen in opvattingen bestaan	■
	kennen van sterke en zwakke punten van een ander	■
	ervaren dat door tegenstrijdige belangen conflicten kunnen ontstaan die je samen kunt oplossen	■*
	openstaan voor gevoelens, wensen en opvattingen van anderen	■

	rekening houden met gevoelens en wensen van anderen	■
Toelichting -		
Zelfstandigheid		
Ontwikkelen van zelfstandigheid	jezelf handhaven binnen de eigen groep	■
	vertrouwen hebben in eigen kunnen	■
	je mening kunnen geven	■
	iemand anders om hulp vragen	■
	zelfstandig taken uitvoeren	■
	stilstaan bij wat je al kunt	■
	jezelf kunnen redden	■
	zelfstandig opruimen	■
	kunnen uitstellen van behoeften	□
Toelichting - Doelen komen deels aan de orde bij de ontwikkelingslijn sociaal-emotionele ontwikkeling en deels bij de basiskenmerken. - Kunnen uitstellen van behoeften komt deels en indirect aan bod in het item 'controle over eigen gedrag'.		

Omgaan met de ander		
Ontwikkelen van sociale vaardigheden en omgaan met relaties	contact zoeken met anderen	■
	vertrouwen hebben in een ander	■
	luisteren	■
	complimenten geven en krijgen	□
	spelen (met anderen)	■
	bemerken of en wanneer een ander hulp nodig heeft	■
	hulp bieden aan anderen	■
	leren van afspraken en regels	■

	verkennen en omgaan met afspraken en regels	■
	aanpassen aan nieuwe situaties	■
	bewondering tonen voor elkaars vaardigheden en mogelijkheden	■
	inzien dat thuis, op school en op straat verschillende regels nodig zijn	☐
Toelichting • <i>Complimenten krijgen is wel aangetroffen (bij de spraak-taalontwikkeling); het geven van complimenten niet.</i>		

Werkhouding en concentratie		
Ontwikkelen van een werkhouding en concentratie-vermogen	gericht vragen kunnen stellen	■
	plezier hebben in de taak	■
	in staat zijn om iets af te maken	■
	doorzetten wanneer iets niet direct lukt	■
	zelfstandig opdrachten kunnen uitvoeren	■
Toelichting • <i>Doelen zijn deels in de basiskenmerken, deels in de lijn sociaal-emotioneel verwerkt.</i>		

Samenwerken		
Leren samenwerken met anderen	luisteren naar elkaar	■
	focus hebben op een gezamenlijk doel	■
	rekening houden met elkaar	■
	communiceren, overleggen, feedback geven en ontvangen	■
	van elkaar leren	■
	gemotiveerd zijn om samen te werken	■
	bewust zijn dat jezelf en anderen, samen verantwoordelijk zijn (in het proces)	☐
	ervaren dat mensen in een groep van elkaar afhankelijk zijn en elkaar nodig hebben	☐

	je houden aan afspraken	■
	leren organiseren	■
Toelichting -		

Bewegingsonderwijs

(INHOUDSKAART JULI 2018)

Balanceren		
Balanceren	• gaan over een recht balanceervlak • gaan over een schuin balanceervlak • gaan over een balanceervlak met hindernissen	▣
Rijden	• fietsen op tweewielers (met zijsteunen) • steppen • skateboarden: zittend	□
Glijden	• glijden op een glijbaan	□
Acrobatiek	• zitten op een zich voortbewegende onderpersoon • staan op een onderpersoon	□
Toelichting • <i>Bij balanceren komen alleen observatiepunten rond het gaan over een recht balanceervak voor.</i>		

Zwaaien		
Schommelen	• schommelen op schommel of touw met korte slinger	□
Hangend zwaaien	• touwzwaaien met kleine zwaai • ringzwaaien met kleine zwaai	■
Toelichting -		

Springen		
Vrij springen	• diepspringen vanuit stand • springen in een verende ondergrond	▣
Steunspringen	• steunspringen zonder aanloop of met korte aanloop	■
Loopspringen	• springen in loop met meerdere sprongen	■
Touwtje springen	• springen over een naar je toe komend touw	■
Ver- en hoogspringen	• hoogspringen uit stand • verspringen met verhoogde aanloop	▣*

Toelichting

- *Springen in een verende ondergrond is niet aangetroffen.*
- *Ver- en hoogspringen komt voor een deel aan de orde bij het doel 'kan op-, over en van toestellen springen van verschillende hoogten'.*

Klimmen

Klauteren	• klauteren over klautervlakken met eenvoudige overstapmogelijkheden	☒
(Touw-)klimmen	• naar beneden verplaatsen aan een touw met knopen	☐

Toelichting

-

Over de kop gaan

Duikelen	• voorover duikelen	☒
Rollen	• naar beneden rollen op schuin vlak	☐

Toelichting

-

Mikken

Wegspelen	• hard, enigszins gericht werpen • hard, enigszins gericht rollen	☒
Mikken	• werpen tegen/door een verticaal doel • werpen in horizontaal gesteld doel • rollen tegen een mikdoel	☐

Toelichting

- *Het werpen van een bal komt wel aan de orde; het rollen van een bal niet.*

Jongleren

Werpen en vangen	• individueel werpen en vangen via de muur met grote bal (kaatsenballen) • samen een speelvoorwerp rollend overspelen	☐
Soleren	• hooghouden van een speelvoorwerp (bijv. ballon)	☐

	• stuiten met een bal • rollen van een speelvoorwerp (bijv. hoepel of autoband)	
Retourneren	• overtikken van een speelvoorwerp tussen twee spelers	☐
Toelichting -		

Doelspelen		
Keeperspelen	• rollen of gooien met de bal op een doel en verdedigen van de eigen doelen bij eenvoudig chaosdoelenspel	☐
Lummelspelen	• rollen van de bal naar een medespeler en onderscheppen van de bal bij een rollend lummelspel	☐
Toelichting -		

Tikspelen		
Tikspelen	• weglooptikspelen naar vrij gebied • overlooptikspelen met beperkt tikgebied	☒ *
Toelichting • <i>Overloopspelen komen wel voor bij de doelen van Beredeneerd aanbod; weglooptikspelen niet.</i>		

Stoeispelen		
Stoeispelen	• uit balans brengen van een tegenspeler en balansverstoring voorkomen bij stoeispelen waarin een voorwerp wordt afgepakt	☐
Toelichting -		

Bewegen op muziek		
Bewegen n.a.v. het tempo van de muziek	• bewegen zoals stappen, huppelen, klappen, actuele muziek en kinderdansmuziek	☒ *

Bewegen n.a.v. de frasering in de muziek	• inzetten en stoppen van bewegen op gezongen lied • veranderen van beweging per muzikale zin van een kort lied	■*
Een dans uitvoeren op muziek	• uitvoeren van zangspel of (volks-) dans in een stilstaande of stappende kring	□
Toelichting -		